

HÄLSOFRÄMJANDE SAMHÄLLSPLANERING

Samverkansplattform

HÄLSOFRÄMJANDE SAMHÄLLSPLANERING är ett samarbete mellan Region Skåne, Länsstyrelsen Skåne, Arbets- och miljömedicin Syd och Miljösamverkan Skåne.

Syfte

Arbetet med *Hälsofrämjande samhällsplanering* ska leda till en tvärssektoriell samverkan mellan professionerna i planering, miljömedicin, miljö, social hållbarhet och folkhälsa för att skapa nya vägar för kunskapsutbyte. Syftet är att tillgängliggöra och sprida kunskap om miljöfaktorerers hälsopåverkan för att bidra till att synliggöra de samband som finns mellan människors hälsa och miljöfaktorer i den fysiska planeringen. Det finns också ett behov av att identifiera och beskriva målkonflikter mellan hälsofrämjande åtgärder och andra samhällsmål, för att kunna ta fram väl underbyggda beslutsförslag och planeringsunderlag.

Syftet ska nås genom att:

- Skapa en plattform för kunskapsutbyte mellan sakområdena.
- Göra kunskapsunderlagen lättillgängliga och användbara.
- Identifiera målkonflikter som underlag för prioriteringar.
- Tillse att ”främjande av människors hälsa” (utifrån WHO:s definition och den nationella folkhälsopolitikens målområden) utgör en av de grundläggande målsättningarna i all samhällsplanering.

Kontakt: Peter Groth, Region Skåne Regional utveckling/miljö

E-post: peter.groth@skane.se

Tel: 044-309 35 26

Bakgrund

Det finns starka samband mellan utformningen av den fysiska miljön omkring oss och människors hälsa. Det kan t ex handla om luftföroreningar och buller från exempelvis infrastruktur och industrier, emissioner av hälsofarliga kemikalier i mark eller från omgivande industrier samt om tillgång till hälsofrämjande grönområden. Även klimatförändringarna har och kommer att få stora konsekvenser för människors hälsa i form av värmeböljor, ökad smittspridning via vatten, livsmedel, grödor, jord m.m. samt försämrade vattenkvalitet och -kvantitet.

Det finns också en social gradient i sambanden mellan miljöpåverkan och hälsa på så sätt att socioekonomiskt svagare grupper ofta är mer utsatta för negativ miljö- och hälsopåverkan, t.ex. trångboddhet, exponering av hälsofarliga kemiska ämnen, buller, fukt och mögel. Även barn, äldre, gravida och redan sjuka med t ex cirkulationsstörningar eller personer som medicinerar är särskilt känsliga, även för klimatförändringarnas miljö- och hälsokonsekvenser.

Kunskapen kring dessa samband är väl känd, men kommer inte till användning i samhällsplaneringen på det sätt som är möjligt. Detta leder till en större ohälsa för Skånes invånare, vilket också medför en samhällsekonomisk kostnad och en större belastning för den skånska sjukvården

En utmaning är att samhällsplaneringen sker i olika sektorer – den fysiska planeringen samt merparten av miljö- och hälsotillsynen sker med stöd av PBL och Miljöbalken, folkhälsoplanering sker huvudsakligen inom ramen för sina uppdrag och de miljömedicinska bedömningarna sker inom ramen för hälso- och sjukvården. Arbetet utförs i olika förvaltningar av tjänstemän specialiserade inom sina specifika områden, ofta utan tillräcklig inbördes samverkan. Samhällsplaneringen är även uppdelad mellan kommunsektorn, Länsstyrelsen och Region Skåne där var organisation har sina ansvarsområden.

Ett bra samarbete som sker är att Länsstyrelsen, Regional utveckling och AMM Syd samverkar i genomförandet av Folkhälsomyndighetens återkommande miljöhälsoenkäter/-rapporter. Kunskapen som kommer fram genom detta samarbete behöver dock spridas och tillgängliggöras på ett bättre sätt.

Hälsofrämjande samhällsplanering består av en arbetsgrupp med representanter från:

- Region Skåne: Avdelningen för Regional utveckling (folkhälsostrateg och samhällsplanerare); Arbets- och miljömedicin Syd (miljöhygieniker).
- Länsstyrelsen: Miljöavdelningen (miljöstrateg) och Samhällsbyggnadsavdelningen (folkhälsostrateg och samhällsplanerare).
- Miljösamverkan Skåne (verksamhetsledare)

Ytterligare kompetenser kan tas in vid behov.

Nationella och globala målsättningar

Sveriges grundlag

Den hälsofrämjande aspekten i samhällsplaneringen är egentligen tydligt uttryckt redan i Regeringsformens andra paragraf, där det bl. a står att ett grundläggande mål för den offentliga verksamheten är att särskilt verka för goda förutsättningar för hälsa, samt att det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer

Miljöbalken

Miljöbalken föreskriver att man alltid ska utföra skyddsåtgärder och vidta de försiktighetsmått som behövs för att hindra att åtgärden kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa. På samma sätt ska yrkesmässig verksamhet använda bästa möjliga teknik. Med olägenhet för människors hälsa ”avses störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt”.

Miljömålen

Sveriges miljömål är det nationella genomförandet av den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen och är vägledande för miljöpolitiken i Sverige.

Generationsmålet inom miljömålssystemet är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället och anger vilken samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att vi ska få en bra miljö. Några strecksatser till generationsmålet har direkt koppling till hälsa:

- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas
- Konsumtionsmönstren för varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Ett flertal av Miljökvalitetsmålen har också en uttalad koppling till hälsa

Folkhälsomålen

I juni 2018 antog riksdagen ett nytt övergripande mål och en ny målstruktur för folkhälsopolitiken, som innebär en mer långsiktig och förebyggande struktur för folkhälsoarbetet. Genom att stärka jämlikhetsaspekten i folkhälsomålet, samt att renodla antalet målområden, är syftet att bidra till att hälsoklyftorna i samhället minskar.

Det nationella målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhällliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Den nya folkhälsopolitiken har 8 målområden, där målområde 1 - Det tidiga livets villkor - och målområde 5 – Boende och närmiljö – är de mest relevanta. Folkhälsomyndigheten vägleder kommuner m fl i samhällsplanering och i miljömålsarbetet för att ge underlag för det hälsofrämjande perspektivet.

Globala målen

Sverige har ställt sig bakom FN:s Agenda 2030 med de 17 målen, och det finns också ett regionalt uppdrag att beakta FN:s hållbarhetsmål i det regionala utvecklingsarbetet samt att

verka för att globala målen får genomslagskraft i länet. Det är framför allt mål 3 och mål 11 som är relevanta för Hälsöfrämjande samhällsplanering.

De regionala aktörerna har i sina antagna styrdokument och statliga direktiv egentligen ett ansvar att väga in hälsoaspekterna i sina ansvarsområden. Men en otydlig lagstiftning gör att hälsoperspektivet ofta faller mellan stolarna och inte beaktas i den utsträckning som är nödvändig för att få till en hållbar utveckling.

Hälsa som drivkraft för miljömålsarbetet och för hållbar utveckling

Det finns idag ingen nationell myndighet som har ett utpekat ansvar för hälsa i miljömålsarbetet. Folkhälsomyndigheten har dock under 2017 och 2018 drivit en samverkansåtgärd under Miljömålsrådet om hälsa som drivkraft i miljömålsarbetet och för hållbar utveckling. Man har där identifierat behov och förslag till åtgärder.

Länsstyrelsen svarar för att samordna det regionala miljömålsarbetet och Region Skåne har ett uttalat mål att bidra till att miljö kvalitetsmålen kan uppnås. Flertalet kommuner i Skåne har antagit lokala miljömål för genomförande av miljöpolitiken.

Folkhälsomyndigheten (tidigare Socialstyrelsen) gör vart fjärde år en Miljöhälsoenkät – varannan gång undersöker den miljöns påverkan på den vuxna befolkningen och varannan gång miljöns påverkan på barn. Resultatet av enkäten publiceras i en miljöhälso rapport, där även resultaten av den senaste forskningen inom området redovisas. Region Skåne och Länsstyrelsen har gemensamt finansierat en förtätning av enkäten för att få regionala data.

Utgångspunkter för respektive organisations verksamhetsområde

Region Skåne

Region Skånes vision – livskvalitet i världsklass

Avdelningen för regional utveckling utgår från följande mål i de styrande dokumenten:

- Den regionala utvecklingsstrategin ”Det öppna Skåne 2030” – Skåne ska erbjuda framtidstro och livskvalitet
 - I Skåne ska vi arbeta för att minska den ojämlika hälsan och öka den generella hälsan genom att utgå från hälsa och jämlikhet i beslutsfattandet.
 - Livskvaliteten ska stärkas genom en miljö i balans, ren luft och rent vatten samt tillgång till natur -, grön och havsområden
- Miljöprogram för Region Skåne
 - Mål 2 Hälsosam miljö
- Strukturbild för Skåne – ett forum för alla som arbetar med fysisk planering i Skåne. Det syftar till att koppla samman den regionala utvecklingsstrategin med

kommunernas översiktsplaner. Region Skåne ska ta fram en regionplan som kommer att vara ytterligare en del i denna planering.

- Miljöstrategiskt program ska interagera med perspektivet folkhälsa för ökad social hållbarhet

Arbets- och Miljömedicin Syd utgår från sin verksamhetsbeskrivning:

- Arbets- och miljömedicin Syd utgör en expertinstans för bedömning av samband mellan exponering i arbetsmiljö/omgivningsmiljö och negativa hälsoeffekter. Verksamheten skall dessutom bistå med expertis vid riskbedömning, initiera prevention och sprida kunskap inom det arbets- och miljömedicinska området.
- Uppdraget innefattar att förebygga ohälsa relaterad till omgivningsmiljön genom att bistå kommuner och länsstyrelser med expertkompetens avseende biologiska, kemiska och fysikaliska riskfaktorer

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen styrs av en förordning med länsstyrelseinstruktion samt Regeringens årliga regleringsbrev

- Länsstyrelsen ska verka för att nationella mål får genomslag i länet, samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Länsstyrelsen ska också inom sin verksamhet främja samverkan mellan kommuner, landsting, statliga myndigheter. Inom miljömålsuppdraget ingår att verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen och i det regionala tillväxtarbetet
- Länsstyrelsen har ett uppdrag att genomföra den regionala miljöövervakningen där Hälsorelaterad miljöövervakning (HÄMI) ingår. Inom HÄMI sker långsiktig övervakning av miljöfaktorer i den omgivande miljön som kan påverka människors hälsa

- I det regionala miljöhandlingsprogrammet ”Skånska åtgärder för miljömålen 2016-2020” är flera åtgärder direkt kopplade till miljöhälsa såsom minskade störningar av trafikbuller, minskade utsläpp av miljögifter till vatten, utveckling av friluftsliv och rekreation m.m.
- Länsstyrelsen ska beakta folkhälsoperspektivet genom att verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom länsstyrelsernas arbete med bl.a. regional tillväxt och samhällsplanering
- I Länsstyrelsen Skånes övergripande verksamhetsplan är ett av målen att sträva mot ”Ett tryggt och delaktigt Skåne” med mål att uppnå ”Skåne ska vara mer inkluderande, jämlikt och jämställt med avseende på tillgång till bostad, hälsa, samhällsservice och trygghet

Miljösamverkan Skåne

Miljösamverkan Skåne är ett samarbete mellan de skånska kommunernas miljöförvaltningar/miljöförbund, Länsstyrelsen Skåne, Kommunförbundet Skåne, och Region Skåne/Arbets- och miljömedicin.

- Miljösamverkan arbetar för samsyn, utveckling och effektiv tillsyn inom livsmedel, miljö och hälsa. Målgrupp är de skånska miljöförvaltningarnas/miljöförbundens handläggare samt handläggare inom länsstyrelsen.
- Miljösamverkan Skånes arbete ska förutom en operativ tillsyn ha en miljöstrategisk inriktning. Det innebär att alternativa informationskanaler inkluderas.

Kontakt: Peter Groth, Region Skåne Regional utveckling/miljö
E-post: peter.groth@skane.se
Tel: 044-309 35 26